

Husz esztendeje, hogy magyar-Amerika egyik legkiválóbb költője, Kemény György Detroitban meghalt, 1952 március 16-án. A Pólya-Kemény-

Vasváry Ödön

Tarnóczy-Szabó László nagy költői kvartettből addig csak Pólya halt meg, 1950-ben, de Tarnóczy még öt, Szabó László pedig még kilenc esztendeig ott maradt a porondon. Velük indult el és zárult le az amerikai magyar irodalmi aranykorszak, amely belőlük és alkotásaikból állott, s amelynek mása aligha lesz valaha. Költőnk ma sokkal

több van, mint bármikor volt, a mögöttük álló olvasótábor azonban folyton kisebbre zsugorodik.

Pólya nyolcvan esztendősen volt, amikor meghalt, Kemény 77 évet élt, Tarnóczy 73-at, Szabó László szintén 80 éves korában aludt el. Mintha azt bizonyítanák ezek a magas életkorok, hogy akármilyen mostoha is volt az amerikai magyarság költőivel szemben, a megélhetés küzdelmei nem voltak képesek fizikailag tönkretenni poétáinkat. A négy "nagy" élete nem volt könnyű: Pólya magaválasztotta nyomorúsága valóságos rémregény volt. Kemény, tanult, intelligens fiatalember, heti 7 dollárért dolgozott és első munkája egy szabóműhelyben volt, egy 22 fontos vasalóval egész nap vasalt. Tarnóczynak, majdnem állandó betegeskedése mellett oda kellett ülni az ólommérget lehelő szedőgép mellé, Szabó Lászlót pedig egyik kis egyházból a másikba küldöztette a sors. Keménynek élete végefelé anynyi jövedelme sem volt, mint heti 3 dolláros greenhorn korában, dacára, hogy egészséges, munkaképes ember maradt öregségére is. Nem csoda, ha ez nagyon elkésérintette az amúgy is szatírúra és cinizmusra hajló embert, aki mindig zárkózottabb magányosságban töltötte hanyatló éveit. Tarnóczy egyetlen kötetet adott ki, aminek megmaradt példányai papirzuzdába kerültek. Kemény a "Vas András" mellett egy vagy két kisebb kötettel szerepel csupán, Pólyának is csak három kötetre futotta, míg Szabó László vagy nyolc kötetét melengette a keblén.

KEMÉNY GYÖRGY EMLÉKEZETE:

Halálának huszadik évfordulójára

Írta: VASVÁRY ÖDÖN

1972. Ápr. 28. SZABADSAJÁT

2

Ez az aránylag kis össztermés azonban nem azt mutatja, mintha például Kemény csak annyit dolgozott volna, amennyi pár kötetében benne van. Ellenkezőleg: olyan példátlan szorgalommal és olyan tömegprodukciónal dolgozott, hogy alig egy pár költőtársa veheti fel vele a versenyt ezen a téren.

Szabó Lászlónak igen tekintélyes irodalmi hagyatéka maradt, amit ma Sárospatakon, ősi iskolájában őriznek, de azt hiszem, Kemény Detroitban őrzött hagyatéka az övénél is nagyobb, 29 éven át adta ki és maga írta a "~~16~~ Dongó" című, inkább szatirikus, mint élelapot. Komolyan foglalkozott azzal a tervvel, hogy Washington és Lincoln életét is époszokban dolgozza fel, a "Vas András" pedig, amely az újabb magyar irodalom egyik kimagasló alkotása, nemcsak azzal dicsekedhet, hogy a "leghosszabb" magyar éposz (ezt maga Kemény szerette hangoztatni), hanem azzal is, hogy kiválóságát nem hosszúságának, hanem belső költői és irodalmi értékének köszönheti.

Hátramaradt, sohasem publikált munkái legalább husz kötetet tennének ki, azt pedig, amit a nagy kedvvel művelt apró, két soros verses "gondolatokkal" csinált, talán az egész világirodalomban nem mulja felül senki. Ő maga ezres számokban emlegette ezeket a kétsoros versikéket, sőt: amikor, gondolom utoljára találkoztam vele, nekem azt mondta, hogy ezeknek a

"gondolatoknak" a száma már negyvenezerre emelkedett.

A négy naggyal szemben az amerikai sors nem volt bőkezű: egyik sem ült bőséges husos-fazék mellett, szegény ember maradt mind a négy. — Egyedül Keménynek jutott a feladat és érdem, hogy nagy családot neveljen fel: boldog házaságban élt, két fiuból és nyolc leányból álló nagyszerű család vette körül és adott igazi értéket életének és küzdelmeinek.

Mindez természetesen szárazon hangzik így és nem sokat segít a költő igazi lelki arcképének megfestésében. Ezt az arcképet nem is lett volna könnyű megfesteni, s egy rövid cikk keretében ilyesmire nem is vállalkozhatunk. Kemény angolos megjelenésű és modoru, zárkózott, hűvös ember volt, aki igazán közel senkit sem engedett magához családja tagjain kívül. A saját költői rangjával tisztában volt és gondosan ápolta azt a tudatot, hogy az amerikai magyar költők legelsői közé tartozik, ha ugyan nem a legelső és helyét senkinek sem volt hajlandó átadni. A "négy nagy" költeményei között számos olyan verset találunk, amelyet egymáshoz irtak. Pólya, a "nagykun" meleg szavakkal köszönti Tarnócyt, a "palócot", aki természetesen visszaadja a gesztust. Szabó László is köszönti Tarnócyt,

Baja Miska költő barátját, Tarnócy verset küld Linek Pistának, Szabó Lászlónak, Szarvas Pálnak, Sellő Gábor (dr. Vass Béla álneve) költőtársának, Thury Ilonának, Hollós Józsefnek. Kemény is megteszi ezt, de igen nagy válogatással: költőtársai közül egyedül Tarnócy az, akit verssel tisztel meg és bár versei között számos van, amiket élő emberekhez, vagy halottakhoz ír, más költőt nem részesít ebben a megtiszteltetésben. Ezt a felsorolást azért írom le, hogy rámutassak: A sok költeményes kötetben egyetlen olyan verset sem találok, amelyet valamelyik költő Kemény Györgyhez irt volna.

Arra kell következtetnem, hogy bár a négy nagy (Szabó László kivételével), hosszú évekig együtt dolgozott, mint újságíró, Kemény és költőtársai között aligha alakult ki melegebb baráti viszony.

Álljon itt befejezésül egy-két kritikai vélemény Kemény legnagyobb munkájáról, a "Vas András"-ról. Tehel László, a Washingtonban élő, régen elhallgatott tehetséges költő így ír róla:

"Arany János óta még senki nem festette meg a magyar föld lelkét, a föld emberének jellemét, a puszta életet olyan festői szépséggel és mély igazsággal, mint Kemény György, aki a szépségeket megtoldotta az Amerikába szakadt magyarok sorsának megkapóan hű és igaz leírásával. "Vas András" hús és vérből van. A magyar jellem ideálja... Magyar és amerikai magyar életünk pompás és találó rajza Vas András története, amelynek nyelve tösgökeresen magyar, leírása pedig vetekszik Arany János festői leírásaival. Könyve körünk legkiválóbb epikus költőjévé avatja..."

A következők pedig egy előadás részletei, amelyet Ortutay Lajos (a mai Ortutay Gyula apja) tartott Budapesten 1933-ban. "Valami különös, új és friss levegő árad ki ebből a műből, amit áthatott a szó legnemesebb értelmében vett demokrácia, amely csak a végzett munka és a lélek nemessége szerint tesz különbséget ember és ember között."

Watson Kirkconnell, a magyar költők egyik legkiválóbb tolmácsolója angol nyelven, aki Kemény verseiből is többet lefordított, szintén a legmagasabb dicséret hangján emlékszik meg kemény költészetéről. Ez a költészet ma már nem "divatos". Költőnk van rengeteg sok, itt is,

Magyarországon is, akik azonban úgy látszik, kötelezve érzik magukat arra, hogy mint az ugynevezett "modern" zenében, festészetben, szobrászatban, kritikában, a költészetben is az értelmetlen sületlenségeknek és visszataszító zagyvaságoknak kell uralkodniok. Nem tudom megállni, hogy amikor Keményről írt soraimat befejezni készülök, rá ne mutassak modern magyar költészetünk egyik gyöngyszemére. A címét, amely egy 28 betűből álló értelmetlen valami, nem írni le. "Lét és halál közt lebegünk ragacsos félálomban szüntelenül, szintelenül, szagtalanul, íztelenül, hangtalanul, dicstelenül, magtalanul, vágytalanul, fésztelenül, meztelenül, esztelenül, elenül, enül, nül, ül, 11

**el arte flamenco
sűrűsödik a világ
hiába polka eithamara
cheeseburger mastroianni...**

Bizony, Kemény, Pólya, Szabó László, Tarnócy jó költők voltak, de ilyen szép magyar verset nem tudott írni egyikük sem. A költőt nem nevezem meg, csak annyit teszek hozzá, hogy nem kisebb kritikus, mint Fenyő Miksa írt róla magasztalólag. Egy másik, magyarországi kritikus azt mondja a fenti sorokra, hogy "harmadik olvasásra nagyon is áttekinthetően érthető..." Én nem olvastam el háromszor, valószínűleg azért nem értem. Különös, hogy vannak egész rendes költők, köztük Kemény György is, akiknek verseit első olvasásra is akárki megértheti. De ugylátszik, ezek a költők már régen a temetőben pihennek.

"
TÜZ
Tamá's